

Een vrijplaats voor spirituele zoekers

Anniek van den Brand

De oudste vrijmetselaarsloge van Amsterdam, La Bien Aimée, bestaat 275 jaar. Een belegen oude mannenclub? Voorzitter Jeroen Berkhout (48) spreekt liever van een hedendaagse vereniging met een mooie, spirituele traditie.

Het statige pand aan de Amsterdamse Vondelstraat ademt iets van vergane glorie. Acht loges - vrijmetselaarsafdelingen van gemiddeld veertig mannen - vinden hier hun thuis. Tegen elf uur 's ochtends druppelen wat goedgeklede, oudere heren binnen. Ze begroeten elkaar allerhartelijkst en zetten zich aan het werk. De ledenadministratie op orde brengen, koffiezetapparaten repareren; voorbereidingen voor, wat in vrijmetselaarstermen heet, het nieuwe werkjaar.

Jeroen Berkhout is sinds een jaar voorzitter van La Bien Aimée, de oudste vrijmetselaarsloge van Amsterdam die op het punt staat een jubileumjaar in te gaan. Vijfentwintig jaar geleden werd hij lid. „Ik heb gewoon opgebeld om te vragen of ik eens mocht langskomen." Destijds was hij met zijn amper 23 jaar een van de jongsten die aansluiting zocht bij de loge. De gemiddelde leeftijd ligt een stuk hoger omdat mannen doorgaans lid blijven tot hun dood.

De laatste jaren blijkt de vrijmetselarij vooral aantrekkelijk voor dertigers en veertigers. „Ik moest er aan wennen om op sommige momenten alleen in het gezelschap van mannen te verkeren maar het heeft ontegenzeggelijk iets prettigs", zegt Berkhout. „De geborgenheid van een besloten vriendenkring en het ontmoeten van interessante mensen zijn heel inspirerend."

Wekelijks verzamelen Berkhout en zijn tachtig broeders zich aan de Vondelstraat. Vaak om naar een lezing te luisteren die de mannen voor elkaar houden, met een discussie achteraf. Eén op de vier bijeenkomsten is de plechtige aanneming van een nieuweling of diens bevordering tot gezel of verheffing tot meester, nog altijd volgens achttiende-eeuwse rituelen.

Het plafond van de tempel waar die plaats hebben, is blauw en bezaaid met gouden sterren. Aan de zijanten staan banken. De vloer is zwart-wit geblokt - onder meer symbool voor de grote verschillen tussen de logebroeders. Daarop een marmeren kubus met een indrukwekkend grote bijbel, kandelaars die door hun stand een driehoek vormen, op de muur een zon en de wassende maan. Omdat de vrijmetselarij voortkomt uit de oude bouw gildes zijn passer, winkelhaak, waterpas en schietlood belangrijke symbolen die de broeders moeten helpen de 'Weg naar het Licht' te gaan.

Het zijn mannen met geestelijke honger die afkomen op de vrijmetselarij, zegt Berkhout. In principe kan iedere volwassene toetreden. „Maar wie vooral geïnteresseerd is in materie, in dure auto's of grote huizen, vindt het bij ons al snel saai of moeilijk. Wie hier komt om te netwerken en niets heeft met symboliek, haakt ook al gauw af. Je moet er plezier in hebben om van gedachten te wisselen over filosofische en levensbeschouwelijke vragen, je moet ervan houden rond te lopen in een rokkostuum."

Berkhout omschrijft de vrijmetselarij als een vrijplaats voor autonome, spirituele zoekers. „Je moet de bereidheid hebben te werken met andere zoekers. Je moet kunnen omgaan met weinig antwoorden. Het idee is datje samen op reis bent door het leven en dat je daar in de loge aantekeningen over uitwisselt. Wij zijn doordrongen van het besef dat we deel uitmaken van een groter geheel waarmee we ons verbonden voelen en dat we een positieve plicht hebben jegens de maatschappij. Een voorwaarde om je thuis te voelen is datje verwondering hebt over het leven, over jezelf en over anderen."

Berkhout vindt het eervol om voor vijf jaar de leider te zijn van het spirituele spel, zoals hij het noemt. „De inwijdingen die we doen zijn schitterend. Voor mij voelt het iedere keer weer alsof ik mag zingen in het Concertgebouw."

Elke voorzitter doet waar hij goed in is. Berkhout, van huis uit schrijver en communicatieadviseur, herschreef voor zijn loge verschillende ritualen - de beschrijvingen van

de ceremonieën. „Een ritueel is als een partituur en script, als een lijst met voorschriften. Er staat in op welk moment tijdens een ritueel welk licht aan moet, wanneer de voorzitter van A naar B loopt, wie wanneer wat moet zeggen." La Bien Aimée werd in opgericht 1735. Nu is het 2010. Tijden veranderen, wil Berkhout maar zeggen. „De vrijmetselarij heeft niet meer dezelfde rol als 275 jaar geleden. De mens is geëmancipeerder, de maatschappij is veranderd, de vrijmetselarij heeft niet meer de rol van toen.

'Een ritueel is als een partituur en script, als een lijst met voorschriften'

Zonder de oude teksten te laten inboeten aan kracht of mystiek, heb ik ze ontdaan van al te plechtstatig taalgebruik. De elementen die erin horen, zitten er nog altijd in; ik heb de essentie niet aangetast. Het is alleen iets vlotter geworden, en naar mijn overtuiging versterkt dat het geheel. Als voorzitter beschouw ik het als mijn taak het gedachtegoed verder in de tijd te brengen." Als iemand vrijmetselaar wil worden, moet hij uit eigen beweging komen, vindt Berkhout. Het is niet om actief leden te werven. „In al die jaren dat ik ermee bezig ben, hebben zich slechts twee vrienden van me aangesloten. Dat is ook logisch - dat ik van Toscane en muziek houd, wil niet zeggen dat mijn vrienden dat ook moeten doen." Jaarlijks wijdt zijn loge drie, vier nieuwe leden in. „Meer kan niet. Het zijn indrukwekkende ceremonieën en meer passen er niet in het schema."

De eerste bijeenkomst van het nieuwe 'werkjaar' 2010-2011 wordt er bij wijze van hoge uitzondering eentje met partners. Berkhout schrijft nog aan zijn speech. „Ik wil iets zeggen over onze wortels in het verleden, over hoe ferm we staan in het heden en over onze blik op de toekomst. Wij zijn doordrongen van het besef dat we in een keten staan, en dat we door de eeuwen heen bouwen aan een tempel van humaniteit. De essentie is het doorgeven van een waardevolle traditie die als doel heeft aan jezelf te werken en zo de wereld een beetje mooier achter te laten."